

НОВІ ПІДХОДИ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ТА МІСЦЕВОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СКЛАДОВИХ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. У статті виявлені основні проблеми забезпечення послугами соціальної інфраструктури населення сільських територій. Визначений її сучасний стан та розміщення. Охарактеризовані існуючі підходи до управління та регулювання її розвитку. Обґрунтовані нові інструменти державно та місцевої підтримки в умовах адміністративно-територіальної реформи на селі через нормативне планування, створення цільових фінансових фондів як неприбуткових організацій, державно-приватне партнерство.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, населення, сільські території, державна підтримка, управління, розвиток, нормативне планування, цільові фонди, неприбуткові організації, державно-приватне партнерство.

Summary. In the article the basic problems of provision of social infrastructure in rural areas. Certain her current status and occupancy. Describes the existing approaches to the management and regulation of its development. Proved the new tools state and local support in terms of administrative-territorial reform in the agricultural sector through regulatory planning, the establishment of the trust funds as non-profit organizations, public-private partnership.

Key words: social infrastructure, population, rural areas, government support, management, development, regulatory planning, trust funds, non-profit organizations, public-private partnership.

Постановка проблеми. Соціальна інфраструктура сільських територій відіграє провідну роль у забезпеченні багатьох базових потреб населення. Проте її функціонування має ряд особливостей, які треба враховувати при управлінні та регулюванні розвитку її галузей та підприємств. Результати праці в галузях соціальної інфраструктури часто виступають у формі нематеріально-речових благ, тобто об'єктом трудового впливу в цій сфері є не речовина природи або виробництва, а сама людина, її потреби.

Якщо продукція галузей матеріального виробництва задовольняє матеріальні потреби населення, то соціальної інфраструктури - особисті, духовні та інші соціальні потреби. Діяльність підприємств, організацій та установ соціальної інфраструктури спрямована на задоволення різноманітних життєвих потреб людини. У зв'язку з цим принципи управління розвитком соціальної інфраструктури та нематеріального виробництва визначаються єдністю соціально-економічних процесів у цих сферах економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження розвитку соціаль-

ної інфраструктури сільських територій внесли М. Ігнатенко, В. Куценко, Л. Мармоль, М. Орлатий, О. Павлов, О. Паленичак, І. Прокопа, І. Романюк, В. Рябоконт, П. Саблук, А. Третяк, В. Юрчишин та ін. Проте більшість досліджень стосується загальних проблем її функціонування як чинника агробізнесу, окремих елементів інфраструктури або їх розміщення. Водночас аналіз наукових публікацій свідчить, що ступінь вивчення проблеми її збереження та відтворення, регулювання розвитку та управління ним на засадах забезпечення нормативних показників обслуговування сільського населення вітчизняними авторами не можна вважати достатнім, що потребує подальших розробок.

Метою статті є обґрунтування нових підходів до управління та регулювання розвитку соціальної інфраструктури сільських територій на засадах нормативного планування, створення цільових фондів фінансування як неприбуткових організацій, державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним фінансово-економічним важелем регулювання соціального розвитку села чинне за-

© М.М. Ігнатенко, 2016

Бібліографія ДСТУ:

Ігнатенко М.М. Нові підходи та форми державної й місцевої підтримки розвитку складових соціальної інфраструктури сільських територій / М.М. Ігнатенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – №4 (36). – С. 21-23.

References (APA):

Ihnatenko, M. (2016). Novi pidkhody ta formy derzhavnoi y mistsevoi pidtrymky rozvytku skladovykh sotsialnoi infrastruktury silskykh terytorii [New approaches and forms of state and local support for the development of social infrastructure in rural areas]. Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu, 4(36), 21-23 (in Ukr.))

конодавство визначає бюджетне фінансування за рахунок державного та місцевих бюджетів [1, с. 274]. В останні роки загальний обсяг інвестицій у відтворення матеріальної бази соціальної інфраструктури значно зменшився. Галузева структура, склад і розміщення її об'єктів формуються значною мірою стихійно. Так, у бюджетних надходженнях на підтримку розвитку об'єктів соціального призначення переважають відшкодування витрат підприємств на будівництво відповідних закладів.

Тому органи державного управління практично не мають можливості керувати цим процесом. Як свідчить практичний досвід, найбільше коштів витрачається на створення інженерних комунікацій та значно менше - на зміцнення матеріальної бази закладів освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Нове будівництво ведеться, переважно, для оновлення чи розширення матеріальної бази діючих установ, а більшість населених пунктів, які не мали необхідних інфраструктурних об'єктів, так і залишилися не забезпеченими їх послугами.

Однією з основних причин деградації соціальної інфраструктури села є, по суті, самоусунення владних структур від забезпечення її розвитку. Задоволенням життєвих потреб населення повинні опікуватись місцеві органи влади, але до місцевих бюджетів спрямовуються надходження, яких недостатньо навіть для виконання цих функцій на мінімальному рівні [2, с. 53]. Передбачене законодавством державне фінансування розвитку сільської соціальної інфраструктури здійснюється не в повному обсязі та в неефективних формах. Руйнівні процеси зумовлені відсутністю виваженої державної політики стосовно формування місцевих бюджетів та державної підтримки розвитку та утримання функціонуючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Отже, в сучасних умовах розвитку соціальної інфраструктури сільських територій основною проблемою є фінансування її об'єктів, особливо другої (комунальної) та третьої (державної) груп (викликано дефіцитом бюджетних коштів). Тому для утримання її об'єктів доцільним є створення на базі сільських рад додаткового джерела фінансування на основі благодійних внесків фізичних та юридичних осіб. Це дозволить утворити буквально у кожному сільському населеному пункті цільові фонди соціального розвитку як неприбуткові благодійні організації.

Обґрунтовується, що економічною метою створення вищезазначених фондів є фінансування окремих інфраструктурних об'єктів або заходів, а умовою – отримання певних податкових пільг (звільнення від сплати податків та інших платежів до бюджету) та державно-приватне

партнерство у підтримці інфраструктурного забезпечення сільського населення [3, с. 184]. Даний підхід забезпечить поліпшення фінансування соціальних програм та благоустрою сільських територій. Так, його сутність полягає в акумулюванні благодійних внесків усіх суб'єктів господарювання та фізичних осіб від здійснення різних благодійних акцій. Також слід надати можливість сільським жителям відкривати у фонді накопичувальний рахунок на власних дітей (їх навчання, весілля, майбутній бізнес тощо).

На наш погляд, використання цільового фонду соціального розвитку села створить умови для якісної зміни системи управління сільською соціальною інфраструктурою [4, с. 29]. Це передбачає, насамперед, контроль за цільовим використанням коштів фонду державними контролюючими структурами і його наглядовою радою. Проте ефективність впровадження вказаного підходу істотно залежить від якості розробки та реалізації соціально орієнтованої податкової політики аграрної сфери економіки. Так, нині ця складова регламентується Податковим кодексом України, положення якого зазнають постійних змін [5, с. 458].

Механізм фінансування сільських закладів культури й освіти доцільно більш активно змінювати у напрямі переходу від колишнього кошторисного бюджетного фінансування до нормативного. Останнє передбачає виділення коштів первинним сільським ланкам невиробничої сфери за довгостроковими і цільовими науково обґрунтованими нормативами, що є, по суті, цінами на послуги, які оплачує держава для своїх громадян. Державне регулювання дозволить зберегти єдиний культурно-освітній простір, виконуючи при цьому стабілізуючу та регламентуючу роль [6, с. 147]. З боку держави управління культурно-освітніми закладами на селі має зводитися до двох основних напрямів: нормативне регулювання та субвенції територіальних галузевих культурно-освітніх програм з чіткою цільовою спрямованістю.

Висновки. В сучасних умовах господарювання важливим пріоритетом адміністративно-територіальної реформи на селі є покращення функціонування об'єктів соціальної інфраструктури, стимулювання здійснення соціальних функцій на селі органами місцевої влади та самоуправління сільських громад, спеціальними цільовими фондами як неприбутковими організаціями. Наповненню бюджетів сільських рад сприяло б впровадження нових видів діяльності, таких як сільський зелений туризм, переробка сільськогосподарської сировини, народні промисли, органічне виробництво, ін.

Розвиток державно-приватного партнерства на селі, товарного кредитування малого агробізнесу великим, сільськогосподарської кооперації також дозволить використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників, сприяючи відродженню соціального статусу селянина як самостійного господаря, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції, сприятиме розвитку інфраструктури аграрного ринку та відродженню соціальної інфраструктури сільських територій.

Література

1. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: [монографія] / М.М. Ігнатенко. – Херсон: Айланта, 2015. – 470 с.
2. Лісовий А. Методичні підходи до оцінювання сільської соціальної інфраструктури в Україні / А. Лісовий // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 52-55.
3. Мармуль Л.О. Стан та забезпеченість сільської поселенської мережі основними об'єктами соціальної інфраструктури / Л.О. Мармуль, Т.В. Бондар // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Спец. вип. 2 (26). – Т. 1. – Миколаїв, 2004. – С. 181-186.
4. Бурда Н. Тенденції розвитку соціальної інфраструктури села / Н. Бурда // Економічний аналіз: зб. наук. пр. – 2010. – №7. – С. 28-30.
5. Мамчин М. М. Тенденції розвитку інфраструктури українського села / М.М. Мамчин, І.І. Жагалак, Ю.Я. Добуш // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика. – 2007. – № 594. – С. 455-461.
6. Мармуль Л.О. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання: [монографія] / Л.О. Мармуль, І.А. Романюк. – Херсон: Айланта, 2015. – 266 с.
7. Орлатий М.К. Розвиток соціальної інфраструктури села / М.К. Орлатий, Ю.О. Лупенко // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. – № 4. – 2006. – С. 102-111.
8. Городенко С. Розвиток соціальної інфраструктури села та сільських територій / С. Городенко, В. П. Горьвий //

Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163. – Ч. 2. – С. 169-174.

References

1. Ihnatenko, M.M. (2015). Stratehii ta mekhanizmy upravlinnia rozvytkom sotsial'noi vidpovidal'nosti sub'iektiv hospodariuvannia ahrarnoi sfery ekonomiky [Strategies and mechanisms of management of development of social responsibility of economic entities of the agrarian sphere of economy]. Kherson: Ajlant (in Ukr.).
2. Lisovyy, A. (2007). Metodychni pidkhody do otsiniuvannia sil's'koi sotsial'noi infrastruktury v Ukraini [Methodical approaches to evaluation of rural social infrastructure in Ukraine]. Ekonomika Ukrainy. 5. 52-55 (in Ukr.).
3. Marmul', L.O. & Bondar, T.V. (2004). Stan ta zabezpechenist' sil's'koi poselens'koi merezhi osnovnymy ob'iektamy sotsial'noi infrastruktury [Status and extent of rural settlement network basic social infrastructure]. Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia. 2(26). 181-186 (in Ukr.).
4. Burda, N. (2010). Tendentsii rozvytku sotsial'noi infrastruktury sela [Trends in the development of social infrastructure in rural areas]. Ekonomichnyy analiz. 7. 28-30 (in Ukr.).
5. Mamchyn, M.M., Zhahaliak, I.I. & Dobush, Yu.Ya. (2007). Tendentsii rozvytku infrastruktury ukrains'koho sela [Trends in the development of infrastructure in the Ukrainian village]. Visnyk Natsional'noho universytetu «L'viv's'ka politehnika». Lohistyka. 594. 455-461 (in Ukr.).
6. Marmul', L.O. & Romaniuk, I.A. (2015). Rynok pratsi ta zajniatist' naseleння sil's'kykh terytorij: teoriia i praktyka rehuliuвання [Labor market and employment of rural territories: theory and practice of management]. Kherson: Ajlant (in Ukr.).
7. Orlyatyj, M.K. & Lupenko, Yu.O. (2006). Rozvytok sotsial'noi infrastruktury sela [Development of social infrastructure of the village]. Produktyvnist' ahropromyslovoho vyrobnytstva. 4. 102-111 (in Ukr.).
8. Horodenko, S. & Hor'ovyj, V.P. (2011). Rozvytok sotsial'noi infrastruktury sela ta sil's'kykh terytorij [The development of social infrastructure of rural territories]. Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. 163. 169-174 (in Ukr.).